

ÖĞRETMENLERİN DENETMENLERİ DEĞERLENDİRMESİ VE ONLARDAN BEKLENTİLERİ

*Prof. Dr. Semra ÜNAL**

*Uzm. Mehmet SİĞİRCİ***

GİRİŞ

Günümüz dünyasında toplumsal, kültürel ve ekonomik ilişkiler giderek karmaşıklaşmaktadır. Sınır tanımayan iletişim teknolojilerinden, bilgi ve becerilerdeki değişimlerden toplumdaki tüm sistemler büyük ölçüde etkilenmektedir. Toplumsal bir sistem olarak eğitim, bu hızlı değişim sürecine bireylere yeni bilgi ve beceriler kazandırarak kolaylıkla uyum sağlamalarına çalışmaktadır. Ancak eğitim örgütlerinin, bu işlevlerini gerçekleştirebilmeleri için, amaçlarının gerçekleşme düzeyini sürekli bilmek ve izlemek durumundadırlar. Bu da örgütün girdilerinin, sürecin ve çıktılarının planlı ve programlı olarak değerlendirilmesi ile olanaklıdır. (Aydın, 1993:1)

Eğitim örgütlerinde, bireylerin kişilik kazanmalarında, bilgi ve beceri edinmelerinde en büyük sorumluluk öğretmenlerdir. Öğretmenlerin oluşan değişiklikler konusunda bilgilendirilmeleri var olan bilgilerin geliştirilmeleri, karşılaştıkları problemleri çözme becerisi kazanmaları ile eğitim-öğretim etkinliklerinin daha verimli hale gelmesi sağlanabilir. Bu durum, bir çok yönden öğretmene ve eğitim örgütlerine gerekli yardımların yapılmasının bir gereksinme olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda eğitim örgütlerinde yürütülen, hizmetin ve verimliliğin yakından izlemesi ve sürekli olarak artışını, gelişmesini sağlayacak önlemlerin alınması bir zorunluluk olmaktadır (Taymaz, 1987:4). Bu açıdan bakıldığında sistemin etkinliğine ilişkin dönüt verdiği için denetim, örgütlerde hayati önem taşır. Çağdaş eğitim anlayışında, denetim alt sisteminde görevli denetmenlerin, eğitim örgütlerine ve öğretmenlere gereksinme duydukları yardımları sağlaması temel bir ilke olarak kabul edilmiştir. (Karagözoğlu, 1972:1). Bu bağlamda denetim, örgütlerde, hataların, eksikliklerin giderilmesini sağlayan, düzeltme ve geliştirme etkinliğidir. Denetimin örgüt açısından zorunlu olması, örgütün varlığını sürdürmeye kararlı oluşunun doğal bir sonucudur. Aksi halde örgütsel gelişme ve düzeltmelere ilişkin değerlendirmeler, nesnel olmayan algılarla ilgili sonuçlara dayandırılacaktır. Böyle sistemler kendilerini düzeltemeyecek, geliştiremeyecek ve varlıklarını sürdürmeleri zorlaşacaktır. Bu nedenle denetim, zorunlu bir gereksinmeden doğmaktadır.

Denetim alt sisteminin işletmecileri olarak denetmenlerin yasa ve yönetmeliklerce belirlenmiş görevleri içinde, denetleme, öğreticilik, rehberlik,

* Marmara Üniversite Teknik Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi

** Adana Merkez Endüstri Meslek Lisesi

liderlik, yöneticilik, araştırma ve soruşturma görevleri bulunmaktadır. Ancak bu görevlerin yerine getirilmesinde zaman zaman ciddi sorunlar yaşanmakta hatta denetleyenler ile denetlenenler arasında bazı çatışmalar meydana gelmektedir. Oysa denetim süreci, eğitimi geliştirme süreci olarak sürdürüldüğünde, eğitim ortamı ve öğretmen-denetmen ilişkisi daha verimli ve etkili hale gelecektir.

Eğitim Sisteminde Denetim Sürecinin ve denetmenin önemi:

Eğitim sistemi, toplumdaki diğer sistemlerle etkileşim içinde bulunan ve sistemi bütünleştiren çeşitli alt sistemlerin bir araya gelmesi ile oluşmaktadır. Eğitim sisteminin çağın gereklerine uygun ve işlevsel hale gelebilmesi toplumsal değişmelere uyumuna bağlıdır. Ancak bu durum, sistemde oluşacak köklü değişiklikler ile çalışanların görev ve rollerindeki değişimler nedeniyle oldukça zor gerçekleşebilecek bir eylemdir. Eğitim sistemi içinde özellikle okullar, çevreden girdi alan, onları insan ve madde kaynaklarını kullanarak, teknoloji ve bilgi sürecinden geçiren ve çıktı olarak başka sistemlere sunan, karmaşık ilişkiler ağı içinde bulunan sosyal sistemlerdir. Bu nedenle amaçların gerçekleştirme düzeyini saptayabilmek için, okul etkinliklerinin sürekli, planlı ve programlı olarak değerlendirilmesi gerekli kılınmaktadır. Ancak, okulun bir ilişkiler ağı içinde olduğunu, bu nedensel okuldaki tüm öğelerin birbirleriyle ilişkilerinin ayrı ayrı göz önünde bulundurulmasını, değerlendirmelerde dikkate alınması gerektiği unutulmamalıdır. Böylece üründeki, hizmetteki sapmalar daha nesnel olarak belirlenebilecek ve önlemler zamanında alınabilecektir (Arabacı, 199:546).

Çağdaş eğitim anlayışına göre denetim, okuldaki eğitim-öğretim etkinliklerinin verimini artırmak amacıyla denetmenler ve uzmanlar tarafından öğretmenlere ve diğer görevlilere sağlanan mesleki yardım ve rehberlik hizmetlerinin tümünü içeren bir süreçtir (Karagözoğlu. 1977:12).

Burton ve Brueckner ise, denetimi; öğrenme ortamını geliştirme ve daha etkili kullanmaya yönelik bir işlev olarak görmektedirler (Aydın, 1993:7:Köklü, 1996:260). Denetimin temel amacı, örgütün amaçlarının gerçekleştirme derecesini saptamak, daha iyi sonuçlar alabilmek için gerekli önlemleri almak ve süreci geliştirmektir. Bu amaçla örgütsel işleyiş, bir bütün olarak, planlı ve programlı bir biçimde sürekli olarak izlenir, eksiklikler saptanır, düzeltilir, hataların yinelenmesi engellenir ve sağlıklı bir işleyiş gerçekleştirilmeye çalışılır (Aydın. 1993:1). Denetimi, eğitim programlarının bir çok yönünün etkileyen teknik ve sosyal süreç olarak algılayan Hicks ise; eğitim kaynaklarının ortak olarak etkili bir biçimde kullanılması, öğrenmenin kalitesine etki eden durum ve etkenlerin, eleştireci bir yaklaşımla analiz edilmesi, değerlendirilmesi ve geliştirilmesini denetimin amacı olarak tanımlamaktadır (Aydın, 1993:3). Buna göre: denetimle sistemin etkililik ve verimliliği değerlendirilerek amaçlara ulaşma düzeyi belirlenmektedir. Bu nedenle eğitim sistemi, belirlenmiş amaçlar ile okullarda gerçekleştirilen hedef davranışları sürekli olarak karşılaştırılmalıdır. Sistemin bu konuda başarılı olabilmesi, işlevsel ve tutarlı bir denetim yapısını edinmesine bağlıdır. Bu bağlamda denetim, eksikliklerin, hataların ve sorunların belirlenmesinde örgütte büyük kayıplara yol açmadan

yapılacak düzeltmelerde yapılacak işlerin rastlantılara bırakılmadan yapılmasını sağlayacaktır.

Türk eğitim sisteminde denetleme işini, ilköğretim ve bakanlık denetmenler yürütmektedir. Denetmen, görevli olduğu okul sisteminin doğru olarak anlaşılması ve yorumlanmasının sağlanmasında önemli rol oynar. Türk eğitim sisteminde resmi ve özel her türlü eğitim kurumlarında görevli, yönetici, öğretmen ve diğer personele rehberlik etmek, iş başında yetiştirmek, denetleme ve değerlendirme ile soruşturma hizmetlerini yürütmek eğitimde verim ve kalitenin artmasına yönelik incelemelerde bulunmak denetim elemanlarının yükümlülüğündedir. Bakanlığın amaçlarını daha iyi gerçekleştirmek; mevzuata, plan ve programa uygun çalışmasını sağlamak amacıyla gerekli önerileri hazırlamak denetim elemanlarının asli görevidir. Günümüzde, öğretmenin eğitim sorunlarının üstesinden gelmesinde denetim elemanlarını önemli güvencedir. (Bozkut; Karabıyık, 199:77-78)

Curtun, Gywnn ve Wiles, denetmenin görevini, yöneltmekten çok öğretmeni desteklemek, ona yardım etmek, olumlu ve olumsuzlukları onunla paylaşmak olarak vurgulamaktadır (Aydın, 1993:6).

Denetmenlerin, üstlendikleri görev ve sorumlulukların bilincinde olmaları, örgüt geliştirme ve çağdaş denetleme teknik ve yöntemleri konularında yetişmiş olmaları ve gelişmeleri sürekli izlemeleri gerekmektedir. Denetmenlerden bir araştırmacı gibi çalışması, yönetici ve öğretmenlerin karşılaştıkları güçlüklerle eğilmesi, uygulama sırasında elde edilen olumlu sonuçları diğer uygulayanlara da taşıması, görevini başarılı bir iletişimci ve etkileşimci olarak sürdürmesi beklenmektedir (Karaman, 1982:592).

Denetmenlerin görevlerini gereğince yerine getirebilmeleri, nicelik ve nitelik olarak belli bir yeterliliğe ulaşmalarına bağlıdır. Türk eğitim sisteminde denetim işi, okul ve öğretmen sayısındaki artışa karşı çok az sayıda denetmen tarafından gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığında 16 bayan ve 311 erkek Bakanlık Denetmeni, 140.004 öğretmeni ve 6.181 orta öğretim kurumunu denetlemeye çalışılmaktadır (MEB, 1998). Bakanlık denetmenlerinin branşları göre dağılımlarında da dengesizlikler bulunmaktadır. (Çizelge 1)

Çizelge 1. Bakanlık Denetçilerinin öğretmen Sayıları ve Branşlarına Göre Dağılımı

Branşlar	Öğretmen Sayısı	Denetçi Sayısı	Bir Denetçiye Düşen Öğretmen Sayısı
Türkçe	3.414	28	122
Türk Dili ve Ed.	11.797	25	472
Sosyal Bilgiler	2.204	6	367
Tarih	8.595	24	358
Coğrafya	5.702	19	300
Felsefe	3.058	4	765
Matematik	17.239	57	302
Fen Bilgisi	5.248	19	276
Fizik	6.389	10	640
Kimya	6.291	5	1252
Biyoloji	4.754	7	679
İngilizce	8.110	9	901
Almanca	2.155	3	718
Fransızca	2.026	1	2.026
Din Kül.Ah.Bil.	11.294	29	389
Resim-İş	4.392	7	627
Müzik	1.509	4	377
Beden Eğitimi	4.405	9	489
Kız Teknik	9.658	10	966
Erkek Teknik	14.638	14	1.046
Ticaret Turizm	4.413	11	401
Sanat Tarihi	372	3	124
İktisat	-	17	-
Pedagoji	111	6	19
Rehberlik	2.260	-	-
Toplam	140.004	327	575

Kaynak: MEB Teftiş Kurulu Başkanlığı 1998

Böylesine önemli bir işlem olmasına karşın denetim, eğitim sistemi içinde en çok savsaklanan süreç olmuştur. Az sayıda ve yeterlik alanlarına göre yetiştirilmeyen denetmenlerle gerçekleştirilmeye çalışılan denetim etkinliklerinin amaçlanan nitelik ve nicelikte yapılamadığı eğitimcilerin sık sık irdelendiği konulardan biridir. Ülkemizde denetim sistemi ile ilgili olarak yapılan bilimsel araştırmaların sonuçları da bu yargılarımızı doğrular nitelikte bulunmaktadır.

Ülkemizde, bu alanda yapılan bilimsel araştırmalar: ilköğretim denetimi ve Bakanlık Merkez Örgütündeki denetim etkinlikleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu araştırmalarda: öğretmenlerin çok az denetlenebildiği, denetmen başına düşen öğretmen sayısının çok olduğu, denetmenlerin hizmet içi ve hizmet öncesi eğitimlerinin yetersizliği, uygulamada denetmenlerin en çok yaptıkları görevin denetim ve gözetim olduğu, öğretim etkinliklerini geliştirme çabalarının yetersizliği rehberlik, öğreticilik, araştırma uzmanlığı, liderlik ve eğitimcilik rollerini oynayamadığı, çağdaş anlayışa uygun denetim yöntem ve tekniklerini kullanmadıkları, kendilerini geliştirme çabalarının yeterli olmadığı ve en fazla zaman ayırdıkları soruştırma görevini de yeterince yürütemedikleri sonuçlarına ulaşılmıştır. Denetmenlerin, denetimin amaçlarını benimsediklerini ancak denetim yapısındaki yetersizlikler nedeniyle görev ve sorumluluklarını yeterince yerine getiremedikleri, okul ve öğretmen sayısındaki hızlı artışların da bunda etkili olduğu yapılan çalışmalarla belirlenmiştir (Bilgen, 1976; Karagözoğlu, 1977; öz, 1977; Seçkin, 1978; aydın, 1982; Karaman, 1982; Akşit. 1996). Denetim sürecinde bilimsel araştırma bulgularıyla da saptanmış ciddi sorunlar var olmasına karşın bu olumsuzlukların devam etmesi, konuyu farklı boyutlarıyla ele alınıp araştırılmasını zorunlu hale getirmektedir. Yapılmış çalışmalar da, daha çok denetmenlerin öğretmenleri değerlendirmesi ağırlık kazanmaktadır. Oysa denetim sürecinde denetmenlerle öğretmenlerin yakın bir ilişki ve etkileşim içinde buldukları göz ardı edilmemelidir. Bu çalışma öğretmenlerin denetmenleri değerlendirmesi onlardan beklentilerinin belirlenmesi ile bu süreçteki en etkili kişilerin birbirlerinin gereksinimlerini öğrenmeleri sağlayacaktır. Böylece sorunlar somut olarak belirlenerek, etkili denetleme etkinlikleri için bazı temel ipuçlarına ulaşılacağı düşünölmektedir.

Amaç

Bu araştırmanın temel amacı, endüstri Meslek Liselerinde görevli öğretmenlerin denetmenleri değerlendirmesi ve onlardan beklentilerini saptamaktır.

Araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Öğretmenler, denetmenleri gerçekteşirmeleri gereken görevlerine göre nasıl değerlendirmektedirler?

Öğretmenlerin denetmenlerden beklentileri nelerdir?

öğretmenlerin cinsiyet ve branş değişkenliklerine göre. denetmenleri değerlendirmeleri ile beklentilerine ilişkin algılarında, anlamlı bir farklılık bulunmakta mıdır?

Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları şunlardır:

Araştırma Adana ilindeki endüstri meslek liselerinde görev yapan öğretmenlerin algılarıyla sınırlandırılmıştır.

Bakanlık denetmenlerinin gerçekleştirmeleri gereken mesleki yeterlilikleri ve öğretmenlerin beklentileri ile sınırlandırılmıştır.

Yöntem

Bu araştırma genel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma evrenini endüstri meslek ve teknik liselerdeki görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Adana il merkezinde bulunan Endüstri meslek ve Teknik Liselerinde 1997-1998 öğretim yılında görev yapan öğretmenler araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Evrenden tesadüfi örneklem(random) yöntemi ile seçilen 362 öğretmen örneklem grubunu oluşturmaktadır.

Kuramsal çerçevenin oluşturulması ve çalışma modelinin belirlenmesi amacı ile alan yazın taranmış, uzmanların görüşlerine başvurulmuştur. Bilgilerin toplanabilmesi için araştırmacılar tarafından denetçileri değerlendirme ve beklentilerini saptama (DDBSA) anketi geliştirilmiştir. Anketin geliştirilmesinde (Karaman, 1982;Seçkin, 1978) yapılmış çalışmalarda saptanan yetkinliklerden yararlanılmıştır. Anketin birinci bölümünde kişisel bilgilere ilişkin sorular yer almıştır, ikinci bölümde çift yönlü olarak değerlendirilen, öğretmenlerin denetmenleri değerlendirmeleri ile beklentilerine ilişkin maddeler bulunmaktadır. Oluşturulan anket, çalışma grubu dışındaki 38 öğretmene uygulandıktan sonra görünüşü ve içerik geçerliği sağlanmaya çalışılmıştır, ön kontrollerden sonra düzenlenen anketin güvenilirlik çalışmasında Cronbach Alpha İç Tutarlılık Katsayısı 0.72 olarak hesaplanmıştır. Anketin ikinci bölümünde beşli Likert tipi ölçek kullanılmıştır. Öğretmenlerin denetmenlere ilişkin algılarını belirlemek için kullanılan ölçek 1.00 dan 5.00'a doğru puanlar verilerek kodlanmıştır. Verilen yanıtlar aşağıdaki değerlere göre anlamlanılarak yorumlanmıştır.

Çok yetersiz	1.00-1.79	Kesinlikle beklemiyorum
Yetersiz	1.80-2.59	Beklemiyorum
Kararsızım	2.60-3.39	Kararsızım
Yeterli	3.40-4.19	Bekliyorum
Çok yeterli	4.20-5.00	Kesinlikle bekliyorum

Anketle toplanan verilerin bilgisayar ortamında SPSS istatistik paket programı uygulanarak çözümlenmesi yapılmıştır. Anketteki her maddenin frekans (0, yüzde (%), ortalama (x), standart sapma (Ss) ve grupların görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla "t" testi yapılarak veriler değerlendirilmiştir.

Bulgular

Araştırmaya katılan öğretmenlere ilişkin kişisel bilgiler Çizelge 2'de yer almıştır.

Çizelge 2. Öğretmenlere İlişkin Kişisel Bulgular

Cinsiyet	Özellikler	Frekans (D)	Yüzde (%)
	Kadın	90	24,90
	Erkek	272	75,10
Yaş	22-26	52	14,40
	27-31	99	27,30
	32-36	89	24,60
	37-41	69	19,10
	42 ve üzeri	53	14,60
Branş	Genel Kültür D. öğr.	100	27,60
	Meslek Dersleri öğr.	262	72,40
Kıdem	1-3	60	16,60
	4-7	91	25,10
	8-11	81	22,40
	12-15	43	11,90
	16 ve yukarı	87	24,00
Geçirdiği Denetim Sayısı	Hiç	100	27,60
	Bir	142	39,20
	İki	38	10,60
	Üç ve Daha Fazla	82	22,60
Toplam		362	100

Çizelge 2'de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu (%75.1) erkektir. Öğretmenlerin %721.4'ü meslek dersleri, %26.7'si genel kültür dersleri öğretmenleridir, öğretmenlerin %51.9'u 27-36 yaş dilimi arasında, %33.7'si 37yaş ve üzerinde, %14.4'ü 22-26 yaşları arasındadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %58.3'ü sekiz yılın üzerinde, %41.7'si ise 1-7 yıl arasında meslek kıdeme sahiptir, örnekleme oluşturan öğretmenlerin deneyimli olduğu belirlenmiştir. Buna karşın %26.7'sinin hiç denetlenmedikleri, diğerlerinin ise meslek yaşamlarında çok az sayıda denetlendikleri saptanmıştır.

Örnekleme oluşturan öğretmenlerin denetimin yararlarına ilişkin algıları Çizelge 3'te verilmiştir.

Çizelge 3. Denetimin Yararına İlişkin Algılar

Algılar	f	%
Yararlıdır	27	7,5
Yararlı olduğunu düşünmüyorum?	32	8,8
Amaçlarına uygun yapılırsa yararlı olacaktır	288	79,6
Diğer	15	4,1
Toplam	362	100

Çizelge 3'ün incelenmesiyle anlaşılacağı gibi, öğretmenlerin %79.6'sı denetimin amaçlarına uygun yapılması koşuluyla yararlı olacağı görüşünde oldukları belirlenmiştir.

Öğretmenlerin Denetmenleri Değerlendirmesi Ve Onlardan Beklentilerine İlişkin Algıları

Araştırmaya katılan öğretmenlerin denetçi değerlendirmeleri ve onlardan beklentilerine ilişkin algıları Çizelge 4'te verilmiştir.

Çizelge 4. öğretmenlerin Denetmenleri Değerlendirmeleri ve Beklentilerine İlişkin Ortalama ve Standart Sapmaları İle Farklılıkları

Madde No	Algılar	Değerlendirme		Beklentiler		Fark
		X ₁	Ss.	X ₂	Ss.	
1	Yıllık plan ders gibi işlerle fazla zaman harcamaması	3.40	1.34	3.63	1.26	0.23
2	Yapılan değerlendirme sonrası öğretmene bilgi vermesi	2,49	1.19	4.11	0.99	1.62
3	Öğretmenlerin başarılarını yükseltecek yöntemler öğretmesi	2,31	1,15	4,24	0,97	1,93
4	Öğretmenlere kaynak oluşturması	2,11	1,07	4,28	0,99	2,17
5	Öğretmenlerin başarılı yönlerini takdir etmesi	2.36	1,11	4,14	0,94	1,78
6	Eğitim bilimleri alanındaki bilgilerinin yeterli olması	2.79	1,17	4,12	0,99	1.33
7	Denetlediği öğretmenlerin branşı hakkında bilgi sahibi olması	2.48	1,20	4.32	0,93	1.84
8	Denetçilerin açıklamalarının kısa, öz ve anlamlı olması	2,86	1.22	4.38	0.93	1,52
9	İyi bir dinleyici olması	2,84	1,23	4.19	0,95	1.35
10	Öğretmenleri güdülemesi, heveslendirmesi	2.31	1.14	4.30	0,98	1,99
11	Yeni gelişmeler hakkında bilgi vermesi	2.15	1,07	4,02	1.09	1,87
12	Öğrenci başarısını objektif olarak ölçülme ve değerlendirme yöntem ve teknikleri öğretmesi	2,46	1.13	4,10	1.13	1.64
13	Tarafsız davranması	2.75	1.23	4,28	0,95	1,53
14	Kişisel düşünce ve görüşlerini yansıtmaması	2,71	1,18	4,13	1.10	1.42
15	Kendini üstün görmemesi	2,50	1,20	4.27	0,98	1,77
16	Okuldaki olumlu çalışmalarını takdir etmesi ve değerlendirmesi	2,56	1.16	4,34	0.96	1,78
17	Denetleme sonunda bir toplantı yaparak genel durumunun değerlendirilmesi	3.01	1.27	4.30	0.99	1,29
18	Güven veren bir kişi olması	2.76	1.18	4,36	0,92	1.60
19	öğretmene, eksikliklerini ve ihtiyaçlarını açıklama fırsatı vermesi	2.37	1,18	4,30	1.04	1.93
20	Okulda eğitim ve öğretimin geliştirilmesine rehberlik etmesi	2.47	1,16	4.21	0,97	1.74
21	öğretmenin mesleki gelişmesine yardımcı olması	2,43	1.14	4,29	0,98	1,86
22	Denetlemenin eleştiri amaçlı yapılmaması	2.42	1,22	4,30	1.04	1.88
23	Örnek dersler vererek bir konunun en iyi nasıl işleneceğini göstermesi	2,55	1.17	4.21	0,97	1.66
4	Öğretmenlerle iletişim kurabilen ve işbirliği içinde çalışan biri olması	2,43	1,18	4.29	0,98	1.86

Çizelge 4'te görüldüğü gibi, endüstri meslek liselerinde görevli öğretmenlerin alanlarına göre, öğretmenlerin denetlenmelerden beklentileri ile değerlendirmeleri arasında en fazla farklılığın ($x=2.17$) "denetmenlerin öğretmenlere kaynak oluşturması", maddesinde olduğu belirlenmiştir. Öğretmenler bu konuda denetmenleri ($x=2.11$) yetersiz olarak değerlendirmekte, buna karşın beklentilerinin ($x=4.28$) oldukça yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Öğretmenlerin değerlendirmelerine göre denetmenlerin yeterince gerçekleştirmedikleri görevler sorusuna "yeni gelişmeler hakkında bilgi vermek" ($x=2.15$), "öğretmenlerin başarılarını yükseltecek yöntemleri göstermek" ($x=2.31$), "öğretmenleri güdüleme, heveslendirme" ($x=2.31$), ve "öğretmenlerin başarılı yönlerini takdir etme" ($x=2.36$) görevlerini yeterince gerçekleştiremedikleri saptanmıştır, öğretmenlerin yeterli olarak algıladıkları denetmen rolü ise. "yıllık, günlük plan gibi işlerle fazla zaman harcamama" ($x=3.40$)dır. Öğretmenlerin diğer maddelere ilişkin algılarında kararsız oldukları belirlenmiştir.

Öğretmenlerin, denetmenlerden beklentilerine ilişkin algılarında, "denetmenlerin açıklamalarının kısa, öz ve anlamlı olması" ($X=4.38$), en yüksek beklenti düzeyinde bulunmuştur. Bunu sırası ile "güven veren bir kişi olması" ($x=4.36$), "denetlediği öğretmenlerin branşları hakkında bilgi sahibi olması" ($x=4.32$), "bir toplantı yaparak okulun genel durumunu değerlendirmesi" ve "denetimin eleştiri amacı ile yapılmaması" ($M.30$) beklentileri izlemektedir. Öğretmenlerin beklentilerinin daha düşük olduğu denetmen rolleri ise; "denetmenin yıllık ders planı gibi işlerle fazla zaman harcamaması" ($x=3.63$), "yeni gelişmeler hakkında bilgi vermesi" ($x=4.02$), "öğrenci başarısının objektif olarak ölçülmesinde yardımcı olması" ($x=4.10$) beklentileri izlemektedir.

Ayrıca Çizelge 4'te görüldüğü gibi öğretmenlerin denetmenleri değerlendirmeleri ile ilgili puan onamalarının, onlardan beklentilerine ilişkin puan ortalamalarından oldukça düşük düzeyde olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlar öğretmenlerin denetmenlerden beklentilerinin yüksek düzeylerde olduğunu göstermektedir.

Çizelge 5. Cinsiyete Göre öğretmen algılarındaki Anlamlı Farklılıklar •

Değerlendirmeler					Beklentiler				
Mad No	Cinsiyet	X	t	P	Mad. No	Cinsiyet	X	t	P
2	Bayan Erkek	2,22 2,58	2,59	0,00	2	Bayan Erkek	4,39 4,01	3,13	0,00
6	Bayan Erkek	2,54 2,90	2,28	0,02	4	Bayan Erkek	4,57 4,19	3,86	0,00
8	Bayan Erkek	2,61 2,94	2,21	0,02	5	Bayan Erkek	4,33 4,07	2,29	0,02
16	Bayan Erkek	2,29 2,65	2,83	0,00	6	Bayan Erkek	4,34 4,05	2,47	0,01
					7	Bayan Erkek	4,58 4,24	3,51	0,00
					13	Bayan Erkek	4,50 4,21	2,97	0,03
					22	Bayan Erkek	4,49 4,24	2,26	0,02

* Çizelge 5'de anlamlı farklılık bulunan maddeler yer almıştır.

Çizelge 5'te görüldüğü gibi denetmenlerin değerlendirilmesiyle ilgili öğretmen görüşlerinde cinsiyete göre yapılan t testi sonucuna göre 2., 6., 8., 16 maddelerde $p < 0,05$ düzeyinde manidar farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Bulgular erkek öğretmenlerin bayan öğretmenlere daha olumlu görüş bildirdiklerini ortaya koymaktadır.

Öğretmenlerin denetmenlerden beklentileri de 2., 4., 5., 6., 7., 13 ve 22. maddelerde cinsiyete göre $p < 0,05$ düzeyinde manidar farklılık göstermektedir. Bayan öğretmenlerin denetmenlerden beklentilerinin erkek öğretmenlerden daha fazla olduğu saptanmıştır.

Örneklemdaki öğretmenlerin branş değişkenine, ilişkin algılarında anlamlı farklılıkların bulunduğu maddeler Çizelge 6'da verilmiştir.

Çizelge 6. Branşa Göre Öğretmen Algılarındaki Anlamlı Farklılıklar *

Değerlendirmeler					Beklentiler				
Mad No	Branş	X	t	P	Mad No	Branş	X	t	P
5	Genel Kültür Meslek Ders.	2,15 2,44	-2,20	0,02	4	Genel Kültür Meslek Ders.	4,53 4,19	2,96	0,00
					5	Genel Kültür Meslek Ders.	4,38 4,05	3,06	0,00
					6	Genel Kültür Meslek Ders.	4,35 4,03	2,72	0,00
					7	Genel Kültür Meslek Ders.	4,52 4,25	2,49	0,01
					12	Genel Kültür Meslek Ders.	2,25 2,55	-2,33	0,02
					16	Genel Kültür Meslek Ders.	4,52 4,27	2,11	0,02
					17	Genel Kültür Meslek Ders.	4,48 4,23	2,13	0,03
					19	Genel Kültür Meslek Ders.	4,50 4,23	2,55	0,01

*Çizelge 6'da anlamlı farklılık bulunan maddeler yer almıştır.

Çizelge 6'da görüldüğü gibi öğretmenlerin denetmenleri değerlendirmesi ile ilgili görüşlerinde branş değişkenine göre yapılan t testi sonucunda $p < .05$ düzeyinde manidar bir farklılık olduğu belirlenmiştir.

Bulgulara göre meslek dersleri öğretmenleri, genel kültür dersleri öğretmenlerine göre daha olumlu oldukları yönünde görüş bildirmişlerdir, öğretmenlerin denetmenlerden beklentilerine ilişkin görüşleri arasında 4., 5., 6., 7., 12., 16., 17. ve 19. maddelerde $p < .05$ düzeyinde manidar farklılıklar olduğu belirlenmiştir. 12. madde dışında diğer maddelere ilişkin görüşlerde genel kültür dersleri öğretmenlerinin denetmenlerden beklentilerinin meslek dersleri öğretmenlerine göre daha fazla olduğu saptanmıştır, "öğrenci başarısını objektif olarak ölçülme ve değerlendirme yöntem ve tekniklerini öğretme" (madde 12) beklentisi meslek dersleri öğretmenlerinde, kültür dersleri öğretmenlerine göre daha yüksek bulunmuştur.

Sonuçlar ve Öneriler

Sonuçlar

Araştırmada ulaşılan sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde, öğretmenlerin, denetmenlerden, rehberlik, öğreticilik, eğitimlik, liderlik görevlerine ilişkin beklentilerinin yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada ulaşılan sonuçlar ayrıntılı olarak aşağıda sunulmuştur.

Endüstri meslek liselerinde görevli öğretmenlerin yarısının, meslek yaşamlarında bir ya da iki defa denetlendikleri belirlenmiştir.

Öğretmenlerin çoğu (%79.6) denetimin amaçlarına uygun yapılması koşuluyla yararlı olacağı görüşünde birleşmektedirler. Denetmenlerin uygulamada en çok yaptığı görev, kontrol ağırlıklı denetleme olması nedeniyle bu sonuca ulaşılmıştır. Denetimin diğer amaçlarının gerçekleşme düzeyi oldukça düşüktür. Öğretmenler çoğunlukla, denetimi, kontrol sistemi, denetmenleri de sorgulayıcı olarak görmektedirler. Oysa onlar, denetmenleri, öğretici, rehberlik yapan, kaynak olan, güdüleyen, destek veren, yönlendiren ve öğretmenlerin başarılı yönlerini takdir eden, özendiren, güven veren kişiler olarak görmek istemektedirler.

Denetmenlerin görevlerini başarı ile yapabilmeleri için yeterlilik alanlarına göre yetiştirilmeleri gerekmektedir. Araştırma öğretmenler, denetmenlerin yeterlilik alanlarında, eğitim bilimleri ve branş bilgilerinde de yeterli düzeyde olmadıkları görüşünde birleşmektedirler.

Öğretmenlerin, denetmenlerden beklentilerinin yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır, öğretmenler; denetmenlerin kendilerine rehberlik yapmalarını, yeni gelişmeleri aktarmalarını, eksiklik ve hatalarını düzeltmede destek olmalarını beklemektedirler. Bunlarla birlikte; esnek, tarafsız, örnek tutum ve davranışlar sergileyen, çevresiyle iyi ilişkiler kurabilen, eleştirmekten çok takdir eden, kendilerine değer veren, dinleyen, güven veren bireyler olmalarını öncelikli olarak beklemektedirler.

Endüstri meslek liselerinde görevli öğretmenlerin görüş ve beklentilerini ortaya çıkarma olanağı veren bu araştırmada, özellikle meslek dersleri öğretmenleri, denetmenlerin branşlarıyla ilgili görevliler olmalarını istemektedirler. Denetmenleri, kendilerine, yeni teknolojilere, yöntem ve tekniklere ilişkin bilgileri aktarmalarını yüksek düzeyde beklemektedirler.

Cinsiyet ve branş değişkenlerine göre yapılan "t" testi analizlerine göre, anlamlı algı farklılıklarının ortaya çıktığı maddelerin genellikle okulun ve öğretmenlerin denetmenlerce değerlendirilmeleri ve takdir edilmelerine ilişkin maddelerde olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada ulaşılan sonuçların, daha önce yapılan 'imsel araştırmaların bulgularını destekler nitelikte olduğu saptanmıştır.

Tüm bu sonuçlar göstermektedir ki, çok önemli görevlerle yetkili kılınan Bakanlık Müfettişlerinin meslek alanlarıyla ilgili rollerini iyi oynayabilmeleri sağladığında sistemin istenen gelişmeyi göstermesi mümkün olacaktır.

Öneriler

Araştırma sonuçlarına göre aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur:

Eğitim sisteminin geliştirilmesinde gereksinme duyulan geri bildirimlerin (dönüt) alınabilmesinde denetmenlerin, denetleme sürecinin gerektirdiği tüm nitelikleri üst düzeyde kazanması gerekmektedir. Bu bağlamda öncelikle denetmen yetiştirme programlarında ihtiyaç belirleme analizleri yapılarak gereken derslere, konulara yer verilmektedir.

Bakanlık denetmenlerinin yeterli olabilmeleri için etkili hizmet içi ve hizmet öncesi yetiştirme programları hazırlanmalıdır. Denetmenlerin hizmet öncesinde kurslarla yetiştirilmesinden vazgeçilerek, uzmanlık eğitimi sağlayacak eğitim fakültelerinin eğitim yönetimi, teftişi ve planlaması bölümlerinde yetiştirilmesi yoluna gidilmelidir.

Etkili bir denetim için iyi programlanmış eğitim etkinlikleri gerçekleştirilebilir. Hizmet içi eğitim programlarında çağdaş denetim yöntem ve teknikleri, grup çalışmasına yönlendirme ve bu çalışmalarını koordine etmek, danışmanlık, demokratik liderlik, problem çözme, anlayış, araştırmacılık, mesleki rehberlik ve yardım çağdaş denetimin nitelikleridir. (Kaya. 1984:394). Hazırlanacak hizmet içi programlarda öncelikli olarak bu bilgi ve becerilerin kazandırılmasına çalışılmalıdır.

Denetlenen eğitim kurumları ve öğretmenlerin de gereksinim ve beklentilerini belirleyen araştırmaların yapılması, değerlendirilen kurum ve bireylerin de denetleme sürecine katılmasına fırsat verecek, böylece düzeltme ve geliştirme kararları ortaklaşa alınabilecek ve değerlendirmenin işbirliği içinde daha işlevsel yapılması olanağı verilebilecektir.

Artan okul, öğretmen ve öğrenci sayıları göz önünde bulundurularak, denetmen sayısı araştırılmalı ve branşlaşma sağlanmalıdır.

Denetim sürecinin görev boyutunu; denetim, araştırma ve soruşturma oluşturmaktadır. (Başar, 1995:22) görüldüğü gibi denetmenlerden birbiriyle çekişen rolleri gerçekleştirilmesi istenmektedir. Bir denetmenin okulun ve öğretmenin başarılarını değerlendirerek rapor vermesi; diğer taraftan da onlara yardımcı olması ve yenilikleri okullara taşıyarak gelişmeyi sağlayacak araştırmalar yapmaları istenmektedir. Bu görev boyutlarının denetim sistemi içinde oluşturulacak ayrı birimlerce bir bütünlük içinde yürütülmesi sağlanmalıdır.

Milli Eğitim Bakanlığında denetim sistemi araştırma bulguları ve çağdaş denetimin özellikleri göz önünde bulundurularak yeniden yapılandırılmalı ve etkili uygulamayı sağlayacak bir model geliştirilmelidir.

Denetim sürecinde denetmen ve öğretmenlerin karşılıklı görüş ve beklentilerini ortaya koyacak araştırmalar, her öğretim kademesindeki çeşitli okullarda yapılmalı, sürecin daha objektif ve işbirliği içinde işlemesi sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Ağaoğlu, E.;Y. Şimşek; Ç. Terzi. "Türk Eğitim Sisteminde Eğitimin Denetimi"
21. Yüzyılın Eşiğinde Türk Eğitim Sistemi Ulusal Sempozyumu, 25-27
Kasım 1999, Ankara.
- Akşit, C İşitme Engelliler Okullarında Uygulamalarda Olan Teftiş
Etkinliklerinin Değerlendirilmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi).
- Arabacı. I B MEB Teftiş Politikaları (1) Eğitim Yönetimi Dergisi, Yıl:5. Sayı:20
güz, Ankara, 1999.
- Atay, K. İlköğretim Müfettişlerinin Yeterlilikleri. Eğitim Yönetimi Dergisi,
Yıl:2, Sayı:1 Kış, Ankara, 1996
- Aydın, M. İlköğretim Müfettişlerinin Rol Algısı (Basılmamış Araştırma
Raporu), Ankara, 1982
- Aydın, M Çağdaş Eğitim Denetimi (Genişletilmiş Üçüncü Baskı) Ankara:
Pegem Yayın No:4, 1993
- Bilgen. N. Milli Eğitim Bakanlığı Merkez örgütünün Analizi (Yayınlanmamış
Doktora tezi) Ankara, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1976.
- Bozkurt, E: I. Karabıyık. Türk Milli Eğitim Sisteminde Denetim Sistemi
Soruları ve Çözüm önerileri. Eğitimde Yansımalar: V. Ulusal
Sempozyum, Ankara, 25-27 Kasım, 1999.
- Karagözoğlu. G. İlköğretimde Teftiş Uygulamaları. (Yayınlanmamış Doktora
tezi) Ankara: Sosyal Bilimler Enstitüsü. 1977.
- Karaman. Ü Müfettiş Yeterliliklerinin Saptanması ve Hizmet İçi Eğitim
Programlarının Hazırlanması. Ankara: (Yayınlanmamış yüksek Lisans tezi, A.Ü.
Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1982.
- Köklü. M. Etkili Denetim. Eğitim Yönetimi Dergisi, Ankara. Yıl:2, Sayı:2,
Bahar, 1996.
- Seçkin, N. Milli Eğitim Bakanlığı Müfettişlerinin Yeterlilikleri. (Yayınlanmamış
Doktora Tezi) A. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü. 1978.
- Taymaz. H. Eğitim Sisteminde Teftiş, Kavramlar, tikeler. Yöntemler.
(Geliştirilmiş Dördüncü Baskı) Ankara. Gül Yayınevi, 1997.
- Öz**, M F. Türk Eğilim Sisteminde İlköğretim Müfettişlerinin Rolü .
(Yayınlanmamış Doktora Tezi) Ankara: Hacettepe Üniversitesi Eğitim
Fakültesi, 1977.